

УДК 378(4):373.2.091.12.011.3-051]:005.336.5

Оксана Кузіна
ORCID iD 0000-0003-2139-9412

Асистент кафедри дошкільної освіти,
Педагогічний інститут
Київський університет імені Бориса Грінченка
бул. І. Шамо , номер буд.18/2, індекс 02000, місто Київ , Україна
o.kuzina@kubg.edu.ua

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

У статті розглядаються та аналізуються особливості професійної підготовки педагогів-вихователів у розвинених країнах світу, та їхні прогресивні здобутки , високий рівень вищої школи підготовки педагогів, відповідно до світових стандартів. Підсумовано, що основними якостями професійної підготовки майбутніх дошкільних фахівців європейських країн є не лише налагоджена система організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах, але й комплексна реалізація подальшого навчання та професійного розвитку, що забезпечує якість дошкільної освіти в країнах.

Ключові слова: вихователь; євроінтеграція; дошкільна освіта; майбутні педагоги; професійна підготовка; система організації навчання; фахівці

© Кузіна О., 2019

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.3-4.319329>

Вступ. Необхідність удосконалення національної системи професійної дошкільної освіти зумовлена низкою чинників, у зв'язку з якими, завдання вдосконалення організації навчального процесу з підготовки вихователів дошкільних закладів, формування їх професійних компетентностей набувають особливого значення, вони є важливою умовою реалізації державної програми освіти. Результати досліджень вітчизняних науковців з проблем розвитку професійної підготовки вихователів доводять, що постійне вдосконалення компетентності та якісна професійна підготовка фахівців для педагогічної діяльності необхідні всьому суспільству. Мова йде про необхідність розробки такої моделі професійної освіти з цього напрямку, яка б відповідала потребам часу та

забезпечувала інноваційний розвиток вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг.

Нині державна освітня політика України спрямовується на розширення можливостей для створення та діяльності дошкільних закладів різних форм власності, створення додаткових місць у функціонуючих закладах дошкільної освіти, введення в експлуатацію новобудов, відновлення діяльності закладів, що використовуються не за призначенням, отже збільшиться потреба у професійно підготовлених педагогах - вихователях.

Враховуючи практичну важливість застосування в Україні досвіду країн Європи у підготовці фахівців дошкільної освіти та проектуванні нової освітньої політики в умовах євроінтеграційних процесів, об'єктивна потреба в теоретичному і практичному вивченні зарубіжного досвіду зумовили вибір теми дослідження

Мета даної статті полягає у вивченні нових принципів підготовки вихователів дитячих дошкільних закладів Європи, здійсненні порівняльного аналізу організації систем дошкільної освіти у провідних країнах та виокремленні ідеї, які можна застосувати у підготовці вихователів дошкільної освіти в Україні. Провести дане оригінальне дослідження, нас змусило те, що в Україні в останні роки також переглядаються засади дошкільної освіти, а дитячі садки отримали нові програми розвитку та навчання дітей, що мають в основі особистісно-орієнтовані підходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом з'являється багато досліджень, в яких розкриваються різні аспекти підготовки майбутніх педагогів до педагогічної діяльності, зокрема інтеграція педагогічної підготовки (М. Прокоф'єва), концепції розвитку освіти, навчання й виховання у сучасних умовах (І. Бех, А. Алексюк, В. Кремень); зарубіжні системні педагогічні технології розвитку, виховання та навчання дітей (О. Декролі, Л. Козак, Н. Мельник, С. Френе, Р. Штайнер); ґрунтовними дослідженнями в галузі реформування європейської вищої освіти в цілому є праці провідних науковців Д. Андерсона, Д. Гібсона, П. Кармела, К. Макінніса, С. Марґінсона, Ф. Нарина, Г. Хармана. Наукові дослідження Л. Артемової, А. Богуш, Г. Беленької, І. Дичківської, Т. Жаровцевої, Г. Закорченної, Л. Іщенко, І. Княжевої, Т. Поніманської, І. Рогальської-Яблонської,

Т. Степанової доводять, що якість отримання майбутніми вихователями дошкільної освіти впливає на ефективність розвитку особистості дошкільника, що служить запорукою його успіху в майбутньому. Досягнення системи освіти висвітлено у працях вітчизняних вчених, в яких досліджено специфіку шкільної освіти (І. Луговська, Р. Ніфарін,), стан доуніверситетської професійної підготовки (Е. Ісмаїлов), проблеми вищої школи (Ю. Дерябін), різноманітні аспекти освіти дорослих (В. Давидова, Т. Зотова, О. Огієнко). Але питання підготовки педагогічних кадрів для дошкільних закладів у Європі не отримали належного висвітлення в дослідженнях учених України. Як показав аналіз наукових джерел, у кожній системі освіти є свої особливості, плюси і мінуси, нестандартні підходи до виховання дітей.

Виклад основного матеріалу. Підвищення якості навчання і виховання, впровадження новітніх педагогічних та інформаційних технологій, поглиблення інтеграції освіти позитивно впливають на рівень кваліфікації, компетентності та відповідальності фахівців усіх напрямів підготовки та перепідготовки. Нові реалії, орієнтація європейського суспільства на демократичні принципи, реорганізація системи дошкільної освіти зумовлюють необхідність змін і в системі підготовки фахівців дошкільної освіти України. Враховуючи те, що одним із завдань європейського освітнього простору є підготовка висококваліфікованих кадрів для забезпечення повноцінного раннього розвитку завданням нашого дослідження є характеристика змісту підготовки бакалаврів дошкільної освіти у Європі.

Німеччина – країна з давніми традиціями дитячих садків, проте, як це не дивно, педагогіка раннього віку для навчальних закладів тут є абсолютно новою дисципліною. Навчання майбутніх вихователів відбувається на стаціонарі, *тільки окремі ВНЗ мають заочну форму навчання*. Зміст навчальних програм з обов'язковими предметами (педагогіка, психологія, дитяча література, соціальна гігієна,) збагатився навчальними тематичними напрямками: комунікація і суспільство; соціально-педагогічна теорія і практика; музично-естетична творчість; екологія і здоров'я; організація, правознавство і управління; відповідно до законодавства земель. Майже у всіх вищих навчальних закладах є такий предмет, я

релігія та етика. Вища професійна школа наголошує про надзвичайно велике значення зв'язку навчальних дисциплін з практикою. З цією метою створений пілотний проект «Наші діти» - на базі Вищої професійної школи діє дитячий садок для дітей студентів, які навчаються у вузі. Підготовка бакалаврів дошкільної педагогіки відбувається у 25 ЗВО Німеччини, а другий освітній рівень – магістр – студенти мають змогу здобувати тільки у 8 університетах. Цікавим кроком було створення спільної програми у 2005 році шістьма європейськими вищими навчальними закладами, щодо підготовки магістрів дошкільної педагогіки. Партнерами проекту цієї програми є університети Німеччини, Ірландії, Мальти, Шотландії, Норвегії та Швеції. «Європейський магістр дошкільного навчання і виховання» – це програма підготовки магістрів, що розрахована на два роки навчання і базується на різних методиках дистанційного навчання та декількох стаціонарних семінарів, робоча мова яких є англійська мова. *Враховуючи цей досвід Німеччини, було б доцільним доєднатися до цього проекту, щоб студенти другого рівня (магістерського) дошкільної освіти, мали змогу інтенсивно інтегруватися в навчальний процес європейських ЗВО.*

Ефективність процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців у Швеції залежить великою мірою від злагодженості у роботі навчальних установ різних ланок освіти, а тому для реалізації на практиці партнерських відносин створюються *регіональні центри розвитку*, до складу яких входять представники вищого навчального закладу та муніципалітетів. У результаті того, що питання організації практичного навчання студентів вирішуються на місцях, форми співпраці між вищими навчальними закладами, школами і дошкільними закладами та її зміст у різних муніципалітетах відрізняються. Вибір закладу для проходження практики відбувається за ініціативи студента на відміну від попередніх років, коли розподілом студентів на період практики займався вищий навчальний заклад. Особливістю організації роботи педагогічних колективів у Швеції є робота у командах. У дошкільних закладах три – чотири працівники, які мають різну освіту, несуть спільну відповідальність за планування роботи з певною групою дітей та

створення навчального середовища для них. Практика у змісті програми професійно-педагогічної дошкільної освіти не виділяється як окремий компонент, оскільки навчання на базі дошкільного закладу є інтегрованим у навчальний процес. Студент, звичайно, не перебуває у навчальній установі щодня, але відвідує її регулярно, бо кожен навчальний курс, окрім теоретичної частини, передбачає професійно-практичну, які доповнюють та поглиблюють одна одну. *Швеція пропонує широкі можливості громадянам інших країн для навчання, стажування та дослідницької роботи.* Для студентів також організовують зустрічі з чиновниками, науковцями, політиками для того, щоб вони могли провести багатовимірний аналіз проблеми своєї наукової роботи, публічна презентація якої відбувається перед усім факультетом. Підкреслюючи важливість такого партнерства, М. Фуллан, директор Інституту освітніх студій Онтаріо університету Торонто, стверджує, що *«кожна програма педагогічної освіти, яка створюється або впроваджується без співпраці із навколишніми навчальними закладами, зокрема дошкільними – хибна».* Позитивним моментом навчального процесу підготовки фахівців дошкільної галузі університету імені Бориса Грінченка є те, що наші студенти теж мають можливість самостійно обирати заклади дошкільної освіти для проходження практики.

У Фінляндії знаходиться близько 50 вищих навчальних закладів, проте лише 8 із них мають право на підготовку майбутніх педагогічних працівників. Програма навчання розрахована на 4-5 років. Стрижень програми складають як основні так і додаткові дисципліни. Особливістю платформи підготовки майбутніх педагогів є можливість до обов'язкових предметів обирати додаткові з курсів педагогічного або будь-якого іншого факультету. Вивчення предметних дидактик відбувається шляхом відвідування лекцій та паралельно із проходженням педагогічної практики. Для інтеграції практичних та теоретичних аспектів освітньої програми студенти обов'язково виконують навчально-дослідницькі проекти, висновки до яких входять в есе на тему дисертаційного дослідження. Магістерська дисертація пишеться студентом індивідуально. Тему дослідження студенти самостійно вибирають, з

урахуванням особистого педагогічного досвіду орієнтуючись на свої власні інтереси. Система підготовки педагогів в Фінляндії характеризується гнучкістю структури та технологій навчання, варіативністю змісту освіти, а також наявністю у студентів можливості адекватного проектування свого власного професійного шляху. При цьому єдиного та універсального напрямку підготовки для всіх педагогічних кадрів просто не існує. *Система пропонує різноманіття прийомів, які допомагають майбутньому вчителю знайти самого себе в якості педагога, розвинути у самому собі професійні якості та знайти свій власний стиль.* Отже, що ще ми можемо виокремити із європейського досвіду підготовки кадрів дошкільної освіти: збільшення кількості навчального часу на професійні дисципліни та збільшення кількості предметів, пов'язаних з професійною підготовкою.

Чим цікавий досвід Франції? Професійна підготовка педагогів у країні здійснюється в університетських інститутах підготовки вчителів або в національному центрі дистанційної освіти. Підготовка студентів у названих навчальних закладах здійснюється за такими спеціальностями: вихователь материнської та вчитель початкової школи. Ці фахівці працюють з дітьми від 2 до 11 років, тобто починаючи з першого року перебування дитини в материнській школі (український - дитячий садок) та закінчуючи роботою в останньому класі початкової школи. Майбутні вчителі материнської та початкової шкіл отримують полівалентну освіту й вивчають французьку мову та літературу, математику, історію, географію, експериментальні науки, іноземні мови, музику, танці, методику й фізичну культуру. Саме ці дисципліни майбутні фахівці будуть викладати в початковій школі. Випускники університетських інститутів підготовки вчителів отримують спеціально наукову підготовку й диплом бакалавра. Згідно з Законом від 1989 року навчання розраховано на два роки та передбачає поглиблення спеціально-наукової підготовки протягом першого року, психолого-педагогічну й загальноосвітню підготовку, а також педагогічну практику впродовж усього періоду навчання в УПВ: термін навчання майбутніх учителів триває п'ять років. Однак науковці Франції висловлюють занепокоєння щодо того, що *педагогів дошкільних закладів готують до роботи з дітьми дошкільного віку за зразком шкільної системи,* а

також невідповідності та розриві між професіями педагога дошкільної установи та інших фахівців, які працюють у сфері обслуговування дошкільної галузі, особливо тих, хто працюють із дітьми від народження до 3-х років.

Сьогодні у Великобританії, зокрема в Англії, існують наступні шляхи професійної педагогічної підготовки: педагогічний коледж, або факультет в складі університету з наданням випускникам не лише кваліфікаційного диплома, але й бакалаврського академічного ступеня «Бакалавр педагогіки»; університетська однорічна програма професійної підготовки вчителів з присудженням післядипломного сертифіката на базі 3- річної університетської освіти; педагогічна підготовка Teach First – це благодійна освітня програма, яка посиляється на те, що освіта кожної дитини не повинна бути обмежена будь якими соціально-економічними чинниками. Дана програма пропонує професійну підготовку майбутніх вихователів тривалістю два роки. Цілісна система Національних стандартів професійної діяльності педагога, включає три етапи: а) підготовку; б) вступ до професії; в) професійний розвиток та професійну кар'єру. *Одним із аспектів, що можна сміливо запровадити в Україні, це етап – вступ до професії – що використовується у європейських ЗВО.*

Висновок. У процесі проведеного порівняльно-педагогічного аналізу виявлено, що системи підготовки педагогів дошкільної освіти провідних європейських країн різні. Вони мають свої особливості та власний перспективний досвід. Всі програми навчання майбутніх вихователів покликані сприяти розумінню та відповідальності за розвиток дитини, як незалежного члена суспільства. Велика увага в освітній політиці європейських країн приділяється інтеграційним процесам в системах дошкільної та шкільної освіти. З'являється так званий «передшкільний щабель» як спеціальна сполучна ланка дошкільної та шкільної освіти, що орієнтує їх не лише на наступність, але й на інтеграцію. Аналізуючи праці науковців, що вивчали досвід країн світу, зауважили, що в більшості університетів впроваджують нові модулі за такими тематичними напрямками: комунікація і суспільство; природа і техніка; правознавство, релігія і етика, які становлять ядро навчальних дисциплін.

Отже, досвід вдосконалення підготовки майбутніх фахівців-вихователів у європейських країнах виявляється неоціненним як для влади, так і викладачів та студентів відповідної спеціальності в навчальних закладах України. Означене дослідження не вичерпує усіх проблем професійної педагогічної підготовки. Подальші наукові розвідки передбачаються у виконанні аналізу систем підготовки вихователя дошкільного закладу країн світу, в яких система педагогічної освіти була і залишається у багатьох аспектах споріднена з вітчизняною.

Література

- Андрущенко Т.В. Ціннісна палітра європейського простору освіти (український вимір) [Електронний ресурс] Т.В. Андрущенко // Наук. Часоп. Нац. Пед. Ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 12, Психологічні науки. 2016. Вип. 4. С. 107-113.
- Інформаційно-аналітичні матеріали з питань підготовки до 2016-2017 навчального року.
URL:<http://mon.gov.ua/content/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2016/08/17/konf20162.doc> (дата звернення : 08.10.2016).
- Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / [Н.М. Авшенюк, Т.М. Десятов, Л.М. Дяченко, Н.О. Постригач, Л. П.Пуховська, О.В. Сулима]. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 280 с
- Локшина О. Європейські концепції професійної підготовки вчителів / О. Локшина // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2011. Ч. 2. С. 204-210
- Локшина О.І. Професіоналізація порівняльної педагогіки в Україні: здобутки і виклики у вимірі педагогічної компаративістики у зарубіжжя: хрестоматія / О.І. Локшина // Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів; авторський колектив. К. : Педагогічна думка, 2015. 176 с. С. 30–39.
- Мельник Н.І. Порівняльний аналіз фахової підготовки кадрів дошкільної освіти у США.//Педагогічна теорія і практика: Зб. наук. пр. (3). С. 132-140
- Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі: монографія / авт. кол. : Н.М. Авшенюк, В.О. Кудін, О.І. Огієнко, та ін. К.: Педагогічна думка, 2011. 232 с
- Пальчук М.І. Глобалізаційні процеси в єдиному освітньому просторі та їхній вплив на стратегічний розвиток професійної освіти / М.І. Пальчук // Педагогіка і психологія : вісник АПН України. 2010. № 1 (66). С. 38–49.

- Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма, Заходи від 03.11.1993 № 896 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>
- Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Президент України; Указ, Стратегія від 25.06.2013 № 344/2013 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
- Пуховська Л.П. Сучасні дослідження в галузі педагогічної освіти у країнах Західної Європи / Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. К: Віпол, 2000. С.570.Р. Шиян]. Л. : Літопис, 2000. 269 с.
- Руденко О. Вітчизняні традиції університетської освіти та вимоги сьогодення у контексті європейських цінностей / О. Руденко, З. Руденко, Н. Ревуцька // Витоки пед. Майстерності. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 15. С. 275-280.
- Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка: Навч. посіб. - Суми: Ред.-вид. від. СДПУ, 1999. 300 с.
- Сулима О.В. Професійна підготовка вихователів дошкільних закладів у системі вищої освіти Федеративної Республіки Німеччини : дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Сулима Оксана Вікторівна; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАНП України. Київ, 2015. 316 с.
- Фуллан М. Сили змін: вимірювання глибини освітніх реформ / Майкл Фуман; пер. з англ.: Г. Шиян, Р. Шиян. Львів : Літопис, 2000. 269 с.

References

- Andrushhenko, T.V. (2016), Valuable Palette of European Education Area (Ukrainian Dimension) [Electronic resource] T. V. Andrushchenko // Scientific. Timepiece National Ped Un-th them MP Drahomanov. Series 12, Psychological Sciences. Voip. 4. P. 107-113. (ukr).
- Fullan, M. (2000), The Power of Change: Measuring the Depth of Educational Reforms / Michael Fuman; per. from English: G. Shiyani, R. Shiyani. - Lviv: Chronicle. 269 p.
- Modernization of pedagogical education in the European and Euro-Atlantic educational space: monograph / aut. count : N.M. Avtshenyuk, V.O. Kudin, O.I. Ogienko, and others. K.: Pedagogical thought, 2011. 232 pp(ukr).
- On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021: the President of Ukraine; Decree, Strategy dated June 25, 2013 № 344/2013 [Electronic resource]. - Mode of access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.(ukr).

Suly`ma, O.V. (2015), Professional training of preschool teachers in the higher education system of the Federal Republic of Germany: diss. Cand. ped Sciences: 13.00.04 / Suly`ma Oksana Viktorivna; Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv. 316 p. (ukr).

ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТА ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ОПЫТА

Оксана Кузина, ассистент кафедры дошкольного образования,
Педагогический институт, Киевский университет имени Бориса Гринченка
бул. И. Шамо, номер д.18 / 2, индекс 02000, город Киев, Украина
o.kuzina@kubg.edu.ua

В статье рассматриваются и анализируются особенности профессиональной подготовки педагогов-воспитателей в развитых странах мира, и их прогрессивные достижения, высокий уровень высшей школы подготовки педагогов, в соответствии с мировыми стандартами. Автором подытожено, что основными качествами профессиональной подготовки будущих дошкольных специалистов европейских стран является не только отлаженная система организации образовательного процесса в высших учебных заведениях, но и комплексная реализация дальнейшего обучения и профессионального развития, обеспечивает качество дошкольного образования в развивающихся странах.

Ключевые слова: воспитатель; евроинтеграция; дошкольное образование; будущие педагоги; профессиональная подготовка; система организации обучения; специалисты.

PREPARATORY TRAINING FOR PRESCHOOL EDUCATION SPECIALIST IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN EXPERIENCE

Oksana Kuzina, Assistant Professor, Preschool Education Department,
Pedagogical Institute, Borys Grinchenko Kyiv University
18/2 Ihoria Shamo Blvd, Kyiv, Ukraine 02000
o.kuzina@kubg.edu.ua

The article considers and analyzes the peculiarities of the professional training of educators in the developed countries of the world, and educators' progressive achievements, and a high level of high school teacher training, which develop professional qualities in line with world standards, as the State standards of preschool education and all development programs. Children have stated an integrated approach to the educational process in the pedagogy. The works of leading scientists, which reveal various aspects of the future teachers training for pedagogical activities, are analyzed in the works of domestic scientists, in which the specificity of education, the state of pre-university vocational training, problems of higher education, various aspects of adult education, in particular integration of pedagogical training, foreign systems of pedagogical

technologies of development, reform of European higher education in general. It is concluded that the systems of training teachers of preschool education in the leading European countries are different. They have their own peculiarities and their own promising experience, as well as the basic qualities of the training of future preschool specialists of European countries, not only is the system of organization of educational process in higher educational institutions established, but also the complex implementation of further training and professional development, the design of a new educational policy in the framework of the European integration processes that ensure the quality of preschool education in countries.

Keywords: *educator; eurointegration; preschool education; future teachers; professional training; system of organization of training; specialists.*